

Ostvareni ideali (I)

Prikaz života i rada dr. Lj. Marakovića o 110. obljetnici rođenja

Vladimir LONČAREVIĆ

Sažetak

Ove godine, 17. lipnja navršava se 110. obljetnica rođenja dr. Ljubomira Marakovića, najznačajnijeg i najplodonosnijeg hrvatskoga književnog kritičara između dva svjetska rata, dugogodišnjeg srednjoškolskog profesora, ideologa domagojskog pokreta i Seniorita, kazališnog kritika, voditelja glasovitih tribina u Pučkom sveučilištu, eruditei, među ostalim, čovjeka koji je presudno utjecao na životni put sluge Božjega dr. Ivana Merza. Svemu tome unatoč, djelo je toga velikog kulturnog katoličkog djelatnika godinama bilo potpuno zanemareno, s iznimkom tek nekoliko napisa o njemu u periodici.

Ovaj prikaz njegova života i rada donosi bitne trenutke iz prvih godina njegova života, među kojima su osobito važne njegove godine života u Bosni, gdje je u roditeljskom domu, u koji je često dolazio hrvatski pjesnik S.S. Kranjčević, upio prvu ljubav za književnost, da bi u gimnazijskoj dobi, osobito u radu Moji ideali iz 1905. godine, potpuno zacrtao svoj životni put koji će u najvećoj mjeri i ostvariti. Ti bitni elementi presudno su utjecali i na njegov književno-kritički rad, u kojemu je hrvatskoj književnosti dao prinos neprolazna značenja, kao što su odredili i njegovu svjetonazorsku formaciju koja ga je učinila jednom od ključnih osoba u Hrvatskom katoličkom pokretu između dva rata.

Uvod

»Naći će se valjda jedanput (daj Bože, što prije!), pero koje će potanko iznieti i prikazati veliko značenje dra Ljubomira Marakovića za hrvatsku književnost uobće, a za katoličko književno stvaranje napose.«¹ Tako je u članku »Književno značenje dra Ljubomira Marakovića« (o četrdesetogodišnjici novijega hrvatskoga katoličkog književnog pokreta) još godine 1944. zaželio Viktor Grmović.² No šutnja što je nakon svršetka drugoga svjetskog rata pokrila zbog ideoloških razloga, ali i radi njih, mnoge važne hrvatske ljude zahvatila je i sve pisce koji su dosljedno bili »na drugoj strani«. Među onima koje široko pokriva riječ »pisac« bio je i dr. Ljubomir Maraković, dugogodišnji profesor na Prvoj klasičnoj gimnaziji u Za-

1 Svi citati navedeni su bez ikakvih gramatičkih i pravopisnih intervencija. Isticanja u citatima (kurziv, spacioniranje...) također su originalna.

2 *Obitelj XVI/1944.*, 21–24, 265.

grebu, no vokacijom književni i kazališni kritičar za svega svog aktivnog života još od ranih studentskih dana.

Šutnja doduše nije bila potpuna. Bio je Maraković ipak previše važan a da bi ga se moglo posve prešutjeti, no ipak je ideološka prisila ili jednostavno ustaljeno mišljenje virtualno poglavlje o Marakoviću i njegovu mjestu u hrvatskim književnim povijestima svodila samo na nekoliko rečenica, premda on svojim književnokritičkim ni estetičkim pogledima, nekmo-li političkom angažiranošću, nije dao povoda za takav tretman čak ni prema mjerilima onodobne ideološke zagriženosti. Osim dakle nekoliko redaka u povijestima i pregledima povijesti hrvatske književnosti, imamo tek kratak osvrt Petra Laste godine 1966. u IX. svesku niza *Hrvatska književna kritika*. I u periodici o njemu nalazimo vrlo malo. Prvi opširniji članak, »Baština Ljubomira Marakovića« Ive Bogdana, objavljen je u povodu Marakovićeve smrti godine 1959. u emigrantskoj *Hrvatskoj Reviji*.³ Potom, nakon desetogodišnje šutnje, nalazimo rad Bože Gvozdenovića »Kritički radovi Ljubomira Marakovića« u *Hrvatskoj književnoj reviji Marulić*, koji je izašao u povodu 10. obljetnice Marakovićeve smrti, tiskan kao »drugi dio oveće radnje: 'Ljubomir Maraković, hrvatski književni kritičar'«, koja međutim, ako je uopće dovršena, nikad nije tiskana.⁴ Te godine Hrvatsko je društvo sv. Ćirila i Metoda (sv. Jeronima) kao spomen na njega tiskalo njegov posljednji rad, studiju *Petar Preradović*, napisanu svakako nakon godine 1955., no točan nadnevak nije naznačen.⁵ Nije dakako moguće ne spomenuti objektivni prikaz Marakovićeve rada što ga je godine 1971. dao Dubravko Jelčić u ediciji »Pet stoljeća hrvatske književnosti« (sv. 86), a na stanovit ga način »rehabilitira«, ali samo kao kazališnog kritičara, i Nikola Batušić iste godine u knjizi *Hrvatska kazališna kritika*. I to je uglavnom sve. Tu i tamo spominje ga se, primjerice u djelima o estetici ili drami,⁶ no uglavnom kontekstualno.

Zanimljivo je, ali i začuđujuće da se takvo stanje nije promijenilo ni nakon demokratskih promjena i uspostave neovisne Hrvatske, pa do da-

3 *Hrvatska revija* (Buenos Aires), IX/1959., 2 (34), 136–145.

4 *Marulić* III/1970., 2, 19–26.

5 Priredio Stanko Tenšek. Biblioteka »Eseji i članci« – Br. 1. HKD Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1969. Na kraju studije priređivač je donio dio Marakovićeve bibliografije i bibliografije o Marakoviću prema bibliografiji Leksikografskog zavoda u Zagrebu. Tome valja dodati da je Maraković nacrt za spomenuti rad imao svakako već godine 1940., kada je objavio opširan članak »Preradović« u posljednjem broju *Hrvatske Prosvjete* XXVII/1940., 8/10, 233–245.

6 Kada je riječ o estetici, spominje njegove estetičke koncepcije, primjerice, Zvonko Posavac u svojim istraživanjima i studijama *Estetika u Hrvata*, NZMH, Zagreb 1986., dok neke Marakovićeve kazališne kritike i koncepcije iznosi Boris Senker u zborniku *Hrvatska drama XX. stoljeća*, I, Logos, Split 1989. Najobimnije služio se Marakovićevim radovima Stanko Lasić u knjigama *Mladi Krleža i njegovi kritičari 1914–1924*, Globus, Zagreb 1987., te *Kritička literatura o Miroslavu Krleži od 1914. do 1941.*, Globus, Zagreb 1989.

nas još nemamo važnijega tiskanog rada o Marakoviću. Dapače, šutnja se u neku ruku nastavlja. Kako drukčije protumačiti primjerice da akademik dr. Vlatko Pavletić u omašnoj knjizi *Kritički medaljoni* (NZMH, Zagreb, 1996.), u poglavlju »Hrvatski književni kritičari između dva rata« piše i o Ujeviću, Šimiću, Nazoru, Barcu, Halleru, Bogneru, Goranu Kovačiću..., ali preskače, prešućuje Marakovića, premda nijedan od spomenutih po vokaciji nije bio kritičar, svakako ne toliko koliko je to bio Maraković. Anomalije, defekti nastavljaju se – utoliko je potrebnije vjerovati kako će ova obljetnica pridonijeti da se Marakovićev prinos ne samo hrvatskoj književnosti nego hrvatskoj kulturi uopće napokon prikladno istraži i dostojno prikaže i vrednuje.

Među svim što je dosad napisano o njemu na tom je tragu ponajprije prikaz Ive Sečkara »Luč Ljubomira Marakovića« u časopisu za religioznu kulturu *Obnovljeni život*, objavljen godine 1989., o 30. obljetnici Marakovićeve smrti.⁷ Bio je to zapravo dojmljiv kratak životopis pokojnoga Marakovića, dotad svakako i najveći pokušaj da ga se izvuče iz zaborava. Uostalom, upravo je Sečkarov rad zanimljiv i pun podataka o Marakoviću, te bi mogao biti onaj uteg koji je pretegnuo u tome da naše zanimanje bude usmjereno istražiti njegov život i rad. A on je važan i nezaobilazan na bar dva područja: kao katolički svjetovnjak i kao književni i kazališni kritičar i teoretičar, čemu ćemo posvetiti veći dio ovoga rada. Bibliografija je, pak, ogromna. Od prvih pjesama u šapirografiranom školskom listu *Četvrtškolac* te đačkom *Pobratimu* do posljednjeg poznatog rada, spomenute monografije o Preradoviću, složilo se u Marakovićevu bibliografiju približno 1.200 jedinica, najvećim dijelom porazbacanih u brojnim časopisima, revijama i novinama. Tako je Maraković, »ispisavši«, kako prilično točno odmjerava Sečkar, »barem tridesetak omašnih knjiga«, jedan od najplodnijih hrvatskih pisaca uopće. U mladim danima okušao se i u pisanju poezije, no čini se da je i sam shvatio da pjesnik nije njegova vokacija, premda je zanat pisanja stihova poznavao.⁸ Težište njegova književnoga rada njegovi su članci, ponajviše književne i kazališne kritike, ali i prikazi, eseji, pregledi suvremene hrvatske književnosti, književnoteorijske rasprave i drugo, koji ujedno svjedoče o zanimanju, ali i znanju, upravo erudiciji, koja mu je omogućavala duboko zadirati u sva kulturna područja, no osobito na književno. A pratio je sve: hrvatsku, južnoslavensku i stranu književnu proizvodnju, zagrebački kazališni život i teoriju drame, upuštajući se, osim u književnoteorijsko, i na književno-

7 *Obnovljeni život* XXI/1989., 3–4, str. 279–293.

8 Objavio je dvadesetak pjesničkih radova u razdoblju od 1901. do 1915. godine. Uz programatsku pjesmu »Allons, enfants« (1902) te komični spjev »Lov« (1903), riječ je uglavnom o religioznim pjesmama, pjesmama posvećenim majci (»Elegije« I–III, V, VII, VIII), sestri Vjeri (»Elegije« VI) i Bogorodici (»Kraljici Svibnja«) te o nekoliko ljubavnih i refleksivnih pjesama.

povijesno područje. Zanimao se k tomu za glazbu (i sam je svirao klavir⁹), balet, operu, likovne umjetnosti i film, u čemu je imao pionirsku ulogu kritičara i teoretičara. Uza sve to, bavio se i športom – igrao je tenis,¹⁰ a čini se da je volio i ples – svakako ga nije odbacivao.¹¹

Iako je dao samo nekoliko većih sinteza i monografija,¹² Maraković je kroz svoje članke, eseje i studije dao jasnu, izgrađenu i zaokruženu estetiku s jakom etičkom komponentom, te je, njoj dosljedan, izgradio prikladan kritički postupak.

2. Život i rad

Slijedeći onu Kamovljevu da je za objašnjenje života velikoga pisca važno i koje je cigarete pušio, kako je pisao u *Bosanskoj vili* u povodu Kranjčevićeve smrti, čega se i Maraković spomenuo pišući svoja sjećanja baš o pokojnom Kranjčeviću,¹³ čini nam se važnim nešto dublje zadrijeti u njegov životopis, osobito u razdoblje srednjoškolskih i studentskih da-

- 9 *Isto*, 285. O tome i sam Maraković mimogred napominje u članku »Pismo na bojište«: »Upravo sam doigrao Sonatu Mjesečeve Noći...«, *Luč* XIV/1918., 23. Kao glazbenik i javno je nastupao, primjerice 15. veljače 1931. na uobičajenoj pokladnoj zabavi »Domagoja«, kada je na klaviru pratio svoju sestru Vjeru. Usp. »Sutra zabava 'Domagoja'«, *HS* III/1931., 37, 4. Godine 1945. o svojoj glazbenoj izobrazbi, u jednom radijskom predavanju, kaže: »Ja u provinciji nisam imao Bog zna kakvu glazbenu školu, ali sam se ipak popeo dotle, da sam mogao svirati stvari koje su mi prije izgledale nemo guće.« Usp. »Radiofonija i suvremena kultura«, *Hrvatski krugoval* V/1945., 2, 9.
- 10 Svoje bavljenje tenisom spominje Maraković u pismu bivšem daku Ivanu Merzu godine 1915: »...a pošto sad idem redovito na tenis...«, te također u pismu Merzu od 23. rujna 1916. iz Sarajeva: »Neki dan me jedna poznata gospodica pozvala na Tennis tehničkog kluba...«; u Dragutin Kniewald, *Ivan Merz*, župni ured Sv. Petra, Zagreb 1988., str. 59. i 78.
- 11 »Za ples nije istina da je od Crkve osuđen, nego samo nekoji, pojedini plesovi, u koje ovi moderni ne spadaju..., ali je istina da crkveni faktori pokazuju mnogo nerazumijevanja u tom pitanju, što sam i sam iskusio kad se je bila o plesu povela debata u 'Za vjeru i dom'. Ja sam onda proti njihovih kloštarskih tvrdnji napisao članak povijesno-estetski o plesu i bio je podugačak i lijep, no oni su ga bez ijedne riječi zabacili... Ima na žalost na svakoj strani ljudi koji se boje istine«. *Isto*, str. 62.
- 12 O razlozima zašto Maraković nije dao tiskati više većih monografija i studija, iako ih je očito spremao, možemo tek nagađati. Čini se da je najuvjerljivije objašnjenje ono koje, u biti jednako, daju Sečkar i Frangeš. Tako Sečkar u spomenutom prikazu piše da je Maraković »toliko volio pisanje da ga nije dospio oblikovati u knjige« (*nav. dj.*, str. 280). Frangeš pak konstatira: »S jednakim je žarom recenzirao i najmanje i najveće pisce; možda mu ta 'pravednost', i neutaživa želja da neprestano bude u samom vrtlogu zbivanja, nije omogućila da se dovine do cjelina za koje je očito imao dara« (*Povijest hrvatske književnosti*, NZMH i Cankarjeva založba, Zagreb–Ljubljana 1987., str. 421). Uistinu, Maraković je bio toliko zaokupljen praćenjem književne i kazališne proizvodnje da nije imao vremena posvetiti se pisanju većih i idejno zaokruženih radova, koja traže stanovitu osamu i povlačenje iz bure književnog odnosno kulturnog života.
- 13 Usp. »Na rub Kranjčevićevih pjesama«, *Hrvatska Prosvjeta (HP)* XIV/1927., 3, 64.

na, u kojima je Maraković u glavnim crtama formirao i svoj svjetonazor i svoje etičke i estetičke poglede te postulirao svoj kritički rad.

2.1. *Đački i studentski dani*

Prema kazivanju dr. Branimira Richtera,¹⁴ kojemu je Ljubomir Maraković ujak, dom Marakovićevih bio je u Dvoru na Uni. Tu je rođen Ljubomirov otac Nikola godine 1858. u tamošnjoj seoskoj zadrugi. Budući da je zadruga bila siromašna, a on je rano ostao bez oca, Nikola je radio u osnovnoj školi u Dvoru pomažući učiteljevoj ženi prati suđe, a zauzvrat se hranio u njihovoj kući. Kad je svršio pučku školu, učitelj i župnik šalju Nikolu u Učiteljsku školu u Petrinju. Nakon što je, uz pomoć stipendije završio školu, postao je učitelj u Topuskom. Tu se upoznao s kolegicom, učiteljicom Emilijom odnosno Milkom Borojević, rođenoj godine 1858. u Mečenčanima na Baniji, blizu Sunje. Ona je, iako pravoslavne vjere, završila Učiteljsku školu kod sestara milosrdnica u Zagrebu. Kod sestara milosrdnica rasla je u ozračju katoličke vjere pa se uvelike približila katolištvu, prihativši neke običaje i pobožnosti Zapadne crkve, osobito pobožnost Srcu Isusovu, što je poslije prenijela i na svu svoju djecu, ostavši međutim u pravoslavnoj vjeri do smrti. Po nacionalnom osjećaju bila je Hrvatica.

Nikola i Emilija–Milka vjenčali su se u Topuskom, gdje im se rodilo prvo dvoje od četvero djece: najstariji Milan 1884. te potom Ljubomir 17. lipnja 1887. Nakon njega rođena je Ankica, koja je međutim ubrzo umrla¹⁵ te na kraju Vjera Silvija 1894., koja je, prema riječima dr. Richtera, dobila ime po Silviju Strahimiru Kranjčeviću.

Kada je na Berlinskom kongresu godine 1878. Bosna i Hercegovina dana praktično pod politički i gospodarsko–kulturni protektorat Austro–Ugarske, započela je carska uprava taktičnu kolonizaciju Bosne i Hercegovine radi njezine europeizacije, ponajprije uz pomoć hrvatskih i srpskih intelektualaca i stručnjaka. Tako i obitelj Marakovićevih, kao intelektualci, odlaze iz Topuskog u Bijeljino, gdje su svakako već 1889., potom dolaze 1892. u Livno te napokon ujesen 1893. u Travnik, gdje je Nikola imenovan ravnateljem Trgovačke škole. U Travniku će Ljubomir pohađati i završiti čuvenu travničku Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju. Gimnazija je

14 Prema sjećanjima dr. Branimira Richtera, koja je iznio autoru ovoga rada 3. studenoga 1995. u Zagrebu.

15 O tome sâm Maraković, kao travnički dak, piše u crtici »Dušni dan«: »Dugo sam stojao u prikrajku groblja... i skršen tuđom bolju radovao sam se u duši, što mi je dobri Bog dao, da mi je zdrav dobri otac i mila majka, da mi je živ brat i sestra mala. Samo je jedno istrgnuto iz našeg zagrljaja; ali ta mala nevina sestra vesela je danas uz lice Božije, te se moli za nas da ne sademo s pravoga puta« (*Pobratim* XII/1901–1902., 5, 98.).

bila veoma glasovita, pa su je, osim katolika, pohađala djeca pravoslavne, židovske i muslimanske vjere. Iz toga je razvidno kako Maraković već od djetinjstva živi u intelektualnom okružju, i to ne samo u školi, već i u kući s roditeljima, koji su učitelji. K tome, otac Nikola pisao je poučne knjige za djecu (»rukoveti«¹⁶), dok je majka pisala pjesme i surađivala u *Vijencu*.¹⁷ Budući da je tada u Travniku bio sud i vojno zapovjedništvo, bilo je u njemu klizalište, igrao se tenis, a moda je dolazila izravno iz Beča, jasno je da je okružje u Travniku, koji je bio živa veza Bosne s Bečom, bilo mnogo uljuđenije i kulturnije nego u većini drugih bosanskih gradova. Maraković su se tada družili s mnogim uglednim obiteljima, među kojima i s Alaupovićima, a znali su se i s Andrićevima, odnosno roditeljima kasnijeg nobelovca Ive.¹⁸ Čini se međutim da je jedan od glavnih utjecaja na Marakovića izvršio upravo Kranjčević, koji je tada djelovao u tamošnjoj spomenutoj Trgovačkoj školi, ali je često zalazio i u dom Marakovićevih, što je na malog Ljubomira nesumnjivo snažno djelovalo. Osim toga, u tako nacionalno–religiozno izmiješanoj sredini naučio se Maraković snošljivosti i pomirljivosti, značajkama koje je zadržao do kraja života i koje se osjećaju i u njegovu književnom radu.

Na preporuku gimnazije, u kojoj je dobio solidnu izobrazbu, odlazi u Beč godine 1905. Bilo je to vrijeme kada su se spremale političke promjene u uređenju Monarhije, odnosno njezina pretvorba iz dvojne u trojnu, pri čemu je brat nadvojvode Franje Ferdinanda, Leopold Salvator već bio naznačen kao vicekralj Hrvatske. Iako, kako kaže dr. Richter, mladi Ljubomir baš nije volio Habsburge, naskoro je upravo on, na preporuku čuvenog o. Puntigama,¹⁹ djeci Leopolda Salvatora davao u Hofburgu instrukcije iz hrvatskoga jezika. Na Filozofskom fakultetu u Beču godine 1905. upisao je studij germanistike i slavistike odnosno filozofije.²⁰ Uskoro se, iste godine, uključio u rad hrvatskih katoličkih studenata u Beču, u Hrvatsko katoličko akademsko društvo »Hrvatska«, koje je godine 1903.²¹

16 U bibliografiji NSB–a mogu se naći ovi radovi Nikole Marakovića: *Zelena grančica*, Sarajevo 1902.; *Rukovet (pouke)*, Mostar, ¹1897, ²1898., te *Čitanka za hrvatske katoličke škole u Americi za I. i II. razred*, Zagreb 1926. Čitanke za V. i VI. razred izradio je Ljubomir Maraković, preuzevši dio očeva posla. Usp. »Post scriptum o Americi«. *HP XXIV/1937.*, 4, 190. Otac Nikola umro je 25. veljače 1934. u Zagrebu.

17 Usp. »Prvo uredništvo Luči«, *Luč XXI/1925–1926.*, 12/13, 6.

18 Iskaz dr. Richtera. O prijateljevanju s Tugomirom Alaupovićem možemo naći zapis u monografiji *Kranjčević* Dubravka Jelčića (Globus, Zagreb 1984., str. 122–123), te također o prijateljstvu između Kranjčevića i Marakovićevih.

19 Usp. Ivo Bogdan, »Baština Ljubomira Marakovića«, *HR* (Buenos Aires), IX/1959., 2(34), 137.

20 Ivo Sečkar, *nav. dj.*, str. 284.

21 *Isto*, str. 284. Društvo je osnovano 12. svibnja 1903. Osnivačku je skupštinu održalo pet članova, a za svrhu proglašeno je »njegovanje vjerskoga i narodnoga čuvstva, znanosti i umjetnosti, te zadružnoga života među članovima«; usp. Antun Bozanić, *Biskup Mahnić. Pastir i javni djelatnik u Hrvata*, Zagreb–Crk 1991., str. 106.

osnovao i u čiji ga je rad uključio upravo stariji brat Milan²² te mu odmah predao i uredništvo časopisa hrvatske katoličke đačke omladine *Luč*, koji »uređuje četiri godine, ne zapostavljajući studij te intenzivan kulturni i umjetnički život«. ²³ Budući da je bio ozbiljan i marljiv student, već 1909. godine doktorira iz filozofije disertacijom *Jurja Barakovića Vila Slovinka* na njemačkom jeziku. ²⁴ To je vrijeme kada se Maraković intenzivno intelektualno formira, zadržavajući književnost i katolički pokret u središtu svojih preokupacija. Na nj tih godina posebno utječe pokret njemačkih katoličkih pisaca »Gralbund«, odnosno njegov ideolog dr. Rikard Kralik, čije je ideje Maraković primao čitajući časopis pokreta *Der Gral*, i koji je u njemu pobudio »romantični, ali akademski pristup katolicizmu«, srednjoeuropski usmjeren, koji je smatrao nužnim i za kultiviranje hrvatskog nacionalizma. Već tada sav se predaje književnom i katoličkom radu, ostajući neženja²⁵ kao i njegov brat Milan, s kojim je dijelio svoj vjerski idealizam.

A taj idealizam, iako ne bez rana i razočaranja, u temelju i biti nije ga nikada napustio. O njemu će kao pedesetgodišnjak napisati ove riječi: »Đačke godine, sa svojim oduševljenim sastancima i divnim razmahom zanosa, s pobjedonosnom 'Luči' na čelu i tako su bile malobrojne, i ostale su u svijesti kao krasan i šaren san, iako se taj san nije rasplinuo i iščeznuo, nego je davao sve nepresušne snage čitavom kasnijem životu.« ²⁶

2.2. Nastavni rad i profesura

Ljubomir Maraković još kao gimnazijalac donio je sigurnu odluku da će svoj život, među ostalim posvetiti profesorskom zvanju. U nagrađenom radu »Moji ideali«, što ga je napisao za vrijeme školskih praznika nakon VII. razreda i poslao na natječaj *Hrvatske Straže*, piše Maraković o Bogu

22 Ivo Sečkar, *nav. dj.*, str. 284. Sečkar navodi da je Milan tada već imao doktorat iz matematike i prirodnih znanosti te bio imenovan direktorom Meteorološkog zavoda u Sarajevu (odnosno na Bjelolasici, kako dopunjuje dr. Richter). Milan Maraković umro je godine 1933. u Sarajevu.

23 *Isto.*

24 *Isto.*

25 Nesumnjivo je imao oko za žensku ljepotu. Izvješćujući o jednom kongresu Pax Romanae, opisujući kolegice rabi izraze poput »ljupka Friburžanka«, »lijepa Holandan-ka«, »šarmantna Luksemburžanka« i sl. Usp. »XI. kongres Pax Romanae u Fribourgu«, *Luč* XXVII/1931–1932., 3, 72–73. O Marakovićevu odnosu prema ženama međutim malo znamo. Premda do smrti neženja, kao mladić bio je zaljubljen, kako se može prosuditi iz nekoliko pjesama odnosno stihova, primjerice: »Ja ne znam što je vaša duša snila–/Ne mogoh čitat iz finog profila,/ Iz oka modra, iz prama vam meka;–/ U moje srce tek je pala/ Čežnja ko priča iz dalekih dana« (»Sanja zimske noći«, U spomen 23. studenog 1912.). U istom su tonu pisane pjesme »Večernja pjesmica« (1912) te »Priče o vitezu« i »Nijemi akordi« (1914).

26 »Lovre Katić«, *HP* XXIV/1937., 5, 229.

kao o »pravom idealu čovječanstva«, da bi potom i posve konkretno formulirao svoj ideal: »Tako si dakle svaki prema svome staležu i svojoj ćudi odabire poseban ideal. Pa i ja sam svoj već izabrao. Želite li ga znati? Moj je ideal: *postati pravim katoličkim svjetovnjakom, profesorom, ostvariti na sebi hrvatski katolički pokret*«. ²⁷ Potpuno je svjestan veličine i važnosti toga zvanja, dapače oslikava ga u idealnom dosegu: »Uzvišena je zaista zadaća *kršćanskog profesora!* Crkva, država, čovječanstvo, roditelji povjeravaju mu svoje najmilije blago, svoj najskupocjeniji zalog – svoju nadu, svoju budućnost – mladež. Povjeravaju mu je, da joj postane dobrim ocem i pouzdanim vogjom, da je puti na pravi put te da od slabih i kržljivih šibica učini čvrsto i plodno drveće, – od nejake dječice značajne i odvažne muževe. Profesoru je povjerena predragocjena duša učenikova, da je on uputi k luci spasa; a ne samo to, nego da je i pouči, kako će se za druge duše brinuti, i tako se blagotvorno djelovanje profesora razgranjuje u naraštaje i naraštaje. Duboka ozbiljnost, protivna mladenačkoj lakoumnosti i nestalnosti, promišljena opreznost, nepokolebiva stalnost i veliki razbor, kojim znade umjesno dobro pohvaliti, a zlo pokuditi: to su osobite strane karaktera dobra profesora. (...) Samo neporočno čist i nevin učitelj će moći uzgojiti nejake ljiljane, što su mu u srcima nejake mladeži povjereni, do bujna i snažna cvijeća; samo takav ima osobitu privlačivost, kojom neobično na mladež djeluje. (...) Ovakovim dakle svjetovnjakom i profesorom postati, to je moj ideal; to hoću i moram postići«. ²⁸ Tri godine poslije on će u *Luči* izobrazbu upravo »estetički« definirati: »...ideal (je) naše naobrazbe kalokagathia, ljepota i skladnost duše i tijela. (...) naša je zadaća solidna i ozbiljna naobrazba djelima vječne umjetnosti i neprolazne ljepote«. ²⁹ Dapače, Maraković upravo u čitanju vidi ponajbolje sredstvo takve izobrazbe, pa piše da »u čitanju lijepe knjige imamo tražiti nada sve *ljepotu* i to vječnu, jedinu pravu ljepotu...« ³⁰

Taj je ideal Maraković potpuno ostvario. Nakon briljantno završenog studija i doktorata, vraća se u Domovinu. Kraj godine 1909. i veći dio 1910. provodi kod kuće u Travniku, a 22. rujna 1910. imenovan je suplentom na Velikoj realnoj gimnaziji u Banjaluci, gdje je predavao hrvatski, njemački i filozofsku propedeutiku. ³¹ Iste godine izdaje u Sarajevu u vlastitoj nakladi svoju programsku knjižicu *Nov život*, u kojoj iznosi prije sve-

27 *HS* III/1905., 1, 38.

28 *Isto*, str. 40–41. Zanimljivo je da Maraković kao student temeljni prosvjetni rad vidi u »poduci analfabeta«, za što kao za »najglavniju tačku našeg ferijalnog rada« želi oduševiti svoje vršnjake, a kao geslo ističe »Prosvjetom k slobodi!«, držeći da bez toga nema realnog ostvarenja kulturnog programa za narod. Usp. »Temelj prosvjetnog rada«, *Luč* III/1907–1908., 9–10, 531–534.

29 »Privatno štivo«, *Luč* III/1907–1908., 2, 103.

30 Nav. dj., *Luč* III/1907–1908., 5, 275.

31 Ivo Sečkar, *nav. dj.*, str. 284.

ga estetičke poglede na književnost, zauzimajući se za klasična načela i katolički nazor u stvaranju književnih djela. U vrijeme banjalučkog razdoblja polaže i profesorski ispit 26. siječnja 1912.

Godine 1916. premješten je Maraković u Sarajevo,³² gdje je radio kao referent u Uredu za izrađivanje knjiga za srednje škole pri Zemaljskoj vladi. Iako je započeo prvi svjetski rat, nije unovačen jer je bio kratkovidan – na svim portretima i fotografijama vidjet ćemo ga s naočalama. Za vrijeme službovanja u Sarajevu prijateljuje sa svećenikom pjesnikom Izidorom Poljakom. U to vrijeme mnogo čita, piše i svoju prvu kritičku sintezu »Ljudi naših dana. Esej o suvremenom hrvatskom romanu«, no čini se da te svoje sarajevske dane nije držao sretnim, posebice zbog ratnog okružja, kako u prosincu 1916. piše svom bivšem đaku Ivanu Merzu, koji je u to vrijeme bio na bojištu kod Bozena: »U to ime želim Vam sretan Božić, jer ga inače baš mnogo sreće ne prati – tamo kod Vas u kasarni i dubokome snijegu i ovdje kod mene, gdje mi, sapetu poput Prometeja, kljuju život i snagu...«³³

Roditelji i sestra Vjera već su od 1913. u Zagrebu,³⁴ kada je otac Nikola otišao u mirovinu, a te godine umire mu u Zagrebu majka Milka. Ljubomir dolazi u Zagreb tek 1919. godine. Naime, 1. studenoga te godine imenovan je profesorom na zagrebačkoj Gornjogradskoj gimnaziji, koja je kasnije postala I. klasična državna gimnazija, u kojoj je radio neprekidno do 1. listopada 1944., a svojedobno je bio i njezin direktor. Kada je godine 1930. reformirano školstvo, u Gimnaziju je uveden francuski umjesto njemačkog jezika, čemu se lako prilagodio jer je izvrsno govorio nekoliko svjetskih jezika – njemački, francuski, španjolski, švedski, engleski, talijanski, ruski i portugalski,³⁵ s kojih je i prevodio članke i knjige. Na Gimnaziji je osim njemačkoga i francuskoga, predavao još hrvatski i povijest umjetnosti.

32 Iskaz dr. Richtera. Taj je podatak točniji od Sečkarova, koji navodi da je u Sarajevu bio već 1914. I Marakovićeva korespondencija s Merzom govori u prilog godini 1916., a i sam Maraković u pismu od 11. lipnja 1955. prof. dr. Josipu Bratuliću, tada daku Pazinske gimnazije, piše: »Za vrijeme Prvog svjetskog rata, ili točnije, od 1910. do Blagovijesti 1916. bio sam profesor u Banjoj Luci, a od 1916. do Svih Svetih 1919. u Sarajevu.«

33 Dragutin Kniewald, *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, Zagreb 1988., str. 79.

34 Maraković su stanovali u Palmotićevoj 31, pokraj bazilike Srca Isusova. Tu je Nikola unajmio stan. Godine 1934. preselili su se u Gajevu 36, u kuću koja je pripadala tetku Franje Richtera (bio je mlinar), mužu Ljubomirove sestre Vjere, koja je bila nadarena glazbenica i nastupala sa »Zagrebačkim madrigalistima«.

35 Imao je dar za jezike. Tako godine 1908. piše drugovima u vezi s čitanjem beletristike u originalu: »...izvorni jezik podaje djelu posebnu ljepotu, i za to je potrebno bar najveća djela čitati u originalu. Mlad se lako nauči jeziku i to je jedna od najkorisnijih zabava u prosto vrijeme. Francuski i talijanski lako se nauči, ko uči latinski, a ni slavenski jezici nam nisu teški.« Usp. »Privatno štivo«, *Luc* III/1907–1908., 5, 275.

2.2.1. »Čika Ljuba«

Kakav je Maraković bio profesor? »Đaci su ga uvijek rado slušali«, napisat će fra Bonifacije Perović u svojim uspomenaма.³⁶ Jednako poslije i Sečkar: »...bio je veoma popularan i omiljen među učenicima kao ugledan stručnjak i vrstan pedagog«. ³⁷ Mate Ujević pak u svojoj portretskoj kozeriji »Čika Ljuba« – ime na koje traži »pravo na autorstvo«, no koje će postati opće, poglavito đачko vlasništvo – o tome će kratko reći: »Profesori ga često ne trpe, ali ga zato đaci vole«. ³⁸ Poznavalac Katoličkog pokreta u Hrvata dr. Stanislav Vitković dopunit će tu ocjenu riječima da je Maraković bio »polihistor, čovjek svestrane naobrazbe i silnoga znanja, kojega je imao toliko da bi se, kad je držao predavanja, jednostavno 'izgubio', prelazeći s teme na temu; jedna je misao vukla drugu, što su proizlazile iz širine njegove naobrazbe. Imao je silan utjecaj na svoje učenike, djelujući blagotvorno i imponirajući kao osoba, kao cjelina, kao svjedočanstvo riječi i života. Njegovi učenici nisu od njega samo jako mnogo naučili, nego su dobili i više od onoga što je on njima predavao: nadahnjivali su se primjerom njegova života. U tome je smislu Maraković jedinstvena ličnost«. ³⁹

Profesorsku karijeru nastavio je radeći kao profesor književnosti na Visokoj pedagoškoj školi u Zagrebu od 1. listopada 1944. do 31. svibnja 1945. Sve vrijeme rata proveo je u Zagrebu radeći kao profesor, ali i nastavivši pisati. Zanimljivo je da se ni za vrijeme NDH nije dovinuo do većih časti, pa tako nije bio imenovan među prvih dvadeset članova Društva hrvatskih književnika odnosno među prvih deset II. odsjeka za kritiku i duhovne znanosti, koje je 15. srpnja 1942. imenovao dr. Mile Starčević, pročelnik Državnog zavoda za narodnu prosvjetu, za razliku, primjerice, od dr. Barca, a tako se nastavilo i nakon rata: dr. Barac zadržao je

36 *Hrvatski katolički pokret. Moje uspomene*, ZIRAL, Rim 1976., 150.

37 Ivo Sečkar, *nav. dj.*, str. 284. Pater Josip Antolović DI, s kojim sam o Marakoviću razgovarao u Splitu 26. veljače 1996., a koji je za vrijeme posljednjih godina Marakovićeve profesorskog rada bio magister u Nadbiskupskom dječjačkom sjemeništu na Šalati, kaže da su ga »svi poštivali i voljeli. Neki su ga studenti toliko voljeli da su dolazili na njegove satove u Gimnaziju«. Sličan iskaz dao mi je u Solinu 25. veljače 1996. i njegov učenik, tada sjemeništarac, pokojni don Petar Zdravko Blajić. Ovdje možemo dodati još nekoliko misli p. Antolovića o Marakovićevim značajkama. Tako on kaže da je Maraković bio »nižega rasta, ni lijep ni ružan, jako prijazan, razgovorljiv, pristupačan, moglo ga se sve pitati, bio je u dobrom smislu blagoglagoljiv. Bio je vrhunski stručnjak za francusku književnost, a kao malotko poznavao je hrvatsku književnost. Bio je velik auktoritet i velik čovjek«. Zanimljiv »Zapis o profesoru Marakoviću« dao je i njegov đak Svevlad Slamnig (usp. *Marulić* XX/1987., 2, 147–150).

38 Disky (M. Ujević), *nav. čl.*, *NP* XI/1928., 88, 3.

39 Ove misli iznio mi je dr. Vitković u razgovoru 26. srpnja 1996. u Zagrebu.

katedru, a dr. Maraković završio u zatvoru.⁴⁰ To neimenovanje nije naime spriječilo novu vlast da ga udalji s katedre Visoke pedagoške škole već 31. svibnja 1945., kada je suspendiran kao profesor na državnim učilištima i osuđen od Suda za zaštitu nacionalne časti Društva književnika Hrvatske, kojemu je tada predsjedao Krleža »zbog suradnje s okupatorom i narodnim izdajicama« te potom i na trinaest mjeseci Stare Gradiške,⁴¹ iako se, prema riječima dr. Richtera, i Nazor kod Bakarića zauzeo za nj. Profesorstvu je karijeru završio, na poziv o. Josipa Badalića, kao profesor na Interdijecezanskoj srednjoj školi od 1. rujna 1949. do 22. prosinca 1953., no predavao je i nakon umirovljenja sve do, čini se, 1957.

Ovdje valja načiniti digresiju pa reći kako smo usporedbu s Barcem u prethodnom odlomku donijeli zato što su njih dvojica uvelike paradigma jednoga vremena i njegova duha, kojemu su, kad je o književnosti riječ, o književnoj kritici i povijesti, udarili trajan, neizbrisiv pečat. Maraković je bio nešto stariji, svakako veće naobrazbe, u cjelini gledajući više je radio, ali čini se da je Barac bio vještiji u iskorištavanju onih društvenih silnica koje čovjeku osiguravaju društveni status i utjecaj te je k tome na vrijeme ocijenio da ga pisanje kritika po časopisima neće daleko odvesti, dok je Maraković time jednostavno bio »zaražen«. Barac se radije dao na pisanje opsežnijih studija i monografija, da bi na kraju dospio godine 1938. do katedre novije hrvatske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bitka je to koju je Maraković izgubio, jednako kao i onu s Ivom Hergešićem za katedru komparativne književnosti, kojega su pak, kako piše Petar Lasta, u nastupnom predavanju »klerikalci izviždali.«⁴² (Taj slučaj

40 U razgovoru 23. siječnja 1997. gosp. Ivo Sečkar kao svjedok tih godina iznosi da je Maraković godine 1941., kada je Barac bio u logoru, odbio ponudeno mu Barčevo profesorsko mjesto na Filozofskom fakultetu.

41 Spomenuti Sud brisao ga je iz članstva Društva književnika Hrvatske i »kaznio zabranom publiciranja. Okružni narodni sud, preinačujući osudu prvostepenog suda, 19. svibnja 1947. 'osuđuje Ljubomira Marakovića po čl. 3, toč. 6 zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države na kaznu lišenja slobode na 13 mjeseci i gubitak političkih prava u trajanju od dvije godine'. Ivo Sečkar, *nav. dj.*, str. 284. Kazneni postupak protiv Marakovića pokrenula je 10. listopada 1945. Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača kao predmet br. 4103, uz »kvalifikaciju zločina: kulturna i politička suradnja s okupatorom«, što se dokazivalo njegovim člancima iz *Spremnosti »Vladimir Nazor u magli«* i »Književnost nove Njemačke« te udžbenikom *Žetva*, u kojima je kao primjer govornišva na dva mjesta spomenuo Poglavljkove govore (Hrv. državni arhiv, MUP RH, šifra 001.4, br. 2.). Dr. Vitković ocjenjuje da ga je komunistički režim »prisilno stavio 'na led' jer Maraković nije bio bilo tko – bio je osoba velikog ugleda, širokog kruga poznanika i štovatelja i kao takav je bio režimu nepoželjan, pa su ga nastojali potpuno izolirati« (spomenuti razgovor 26. srpnja 1996).

42 *Hrvatska književna kritika*, sv. IX., Zagreb 1966., 11. Hergešić je nastupno predavanje održao 9. studenoga 1936., no dio publike ometao ga je povcima »Dolje mason!«. Usp. »Slučaj dra I. Hergešića«, *HS VIII/1936.*, 263, 2.

međutim u najmanju je ruku dvojbjen, jer se, prema iskazu samoga Marakovića, on uopće nije natjecao za to mjesto.⁴³)

Zašto Maraković nije izabran, premda je imao sve, dapače najbolje kvalifikacije? Dr. Stanislav Vitković, čije se mišljenje može uzeti kao reprezentativno među poznavateljima povijesti katoličkog pokreta, misli da Maraković nije izabran »radi katoličkog uvjerenja«: naime, »on je jako dobro znao što treba da učini da bi ostvario tu karijeru, koja je u ono doba bila itekako poželjna, i što je bio ideal svakog intelektualca – da se probije na Sveučilište, ali nije bio uopće u dvojbi da žrtvuje uvjerenje radi karijere«.⁴⁴ Fra Bonifacije Perović, dugogodišnji duhovnik domagojaca, piše pak kako mu je Maraković nekom zgodom rekao »da nije postao sveučilišnim profesorom samo zbog toga... jer je previše sudjelovao u HKP (Hrvatskom katoličkom pokretu – prim. V.L.)«.⁴⁵ Iako odviše samozatajan da bi išta javno pokazao, čini se da se Maraković gubitkom tog »dvoboja« osjećao zakinut, što se možda dade naslutiti iz nekih njegovih kasnijih radova, u kojima se odrješitije nego prije suprotstavlja Barčevoj eklektičkoj estetici,⁴⁶ premda valja reći da njihov odnos nikada nije prelazio u rivalstvo.

U ovaj odjeljak možemo svrstati i brojna predavanja i povremene tečaje što ih je održao u Pučkom sveučilištu, na čijim je tribinama bio i konferansije. Godine 1944. u svezi s tim lakonski će ustvrditi: »Predavanja u Pučkom sveučilištu redovno su krcata«.⁴⁷ Osim toga, nastupao je i na radiju.

43 Usp. »Slučaj dra I. Hergešića«, nav. mj. »Maraković priopćava da se nije »interesirao za tu docenturu« i da uopće nije »nikako učestvovao u natjecanju« niti je bio na predavanju. Zanimljivo je da je rukopis Hergešićeve knjige *Strani i domaći* bio prihvaćen u Maticu hrvatsku na objavu na temelju Marakovićeve recenzije (isto). Ivo Bogdan u spomenutu članku o tom slučaju piše: »Prijedlog njegova imenovanja na katedri uporedne književnosti na Filozofskom fakultetu sprijehili su slobodni zidari, odnosno jedna sektaška klika iz masonskih redova...«, nav. čl., str. 137.

44 Razgovor s dr. Vitkovićem.

45 *Hrvatski katolički pokret. Moje uspomene*, ZIRAL, Rim 1976., str. 189.

46 Usp. nav. dj., str. 18–25, 29, 34, 35, 50. itd. Valja ipak dodati da je kritika Barčevih stajališta umjerena – Maraković mu lojalno daje pravo u onim stvarima u kojima se slaže s njim, te k tome polemizira i sa stajalištima drugih književnih kritičara, teoretičara i povjesničara (Haller, Kombol, Šrepel...). U pismu tada daku Josipu Bratuliću od 15. svibnja 1956. (otprilike u vrijeme dovršetka studije o Preradoviću) piše Maraković o Barcu sljedeće: »Pok. Prof. Barac umro je kršćanski, a za života je bio čovjek kompromisa i neodređenosti. Kad se natjecao za sveuč. Katedru, postao je framason, iako nije bio borben ni u tom smislu. Bio je vrlo marljiv kao književni historik, ali književni kritik nije mogao biti (premda se i tim bavio), jer nije imao nikakvih svojih određenih znanstvenih (? – nečitko) kriterija. On je većinom registrirao (vrlo savjesno) tuđa mišljenja, a svoga nije pravo imao, i ako ga je donekle imao, nije se ono odlikovalo nekom jasnom čistoćom i sigurnošću pogleda. Nije imao široka horizonta u svjetskoj književnosti, a to je neophodno nužno.«

47 »Rat i knjiga«, *Spremnost* II/1943., 96/97, 24. Pučko sveučilište nalazilo se u zgradi na istočnoj strani Marulićeva trga, koja je do 1945. bila u vlasništvu HKD Sv. Jeronima. Predavanja su počinjala nedjeljom u 11 sati: »ulaznica« je bila 4 din., a za dake 2. Od

2.3. *Katolički rad i politička uvjerenja*

U svom eseju »Sloboda« Ljubomir Maraković sebe zanimljivo definira trima sintagmama: Hrvat–rodoljub, kršćanski estetičar i kršćanin katolik.⁴⁸ No upravo trećom obuhvaća najcjelovitije svoj habitus. Hrvat–rodoljub i kršćanski estetičar naslanjali su se u Marakoviću upravo na kršćanina katolika u njemu. A to je katolištvo shvaćao kao potpunu pripadnost tom svjetonazoru, razumijevajući je kao životnu zadaću, koja »nikada nije ni potpuno izvedena ni dovršena, dok god živimo, pa zato zaista i najbolji među nama tek *nastoje* biti pravi i zaista dobri vjernici. Ali ta stvar nije tako jednostavna. Ona pretpostavlja i znanje i djelovanje«. ⁴⁹ Kršćaninov put je uistinu, držao je, put po trnju do svetosti, kao do normalnog stanja čovjekova – u čemu se slaže s F. Mauriacom. Ili, kako će jednom zgodom upitati: »Ko je veći, čovjek s Bogom ili čovjek bez Boga?«. ⁵⁰

Vjeru je primio još u djetinjstvu. Kao student hodočasti i u Lurd, koji je na nj ostavio vrlo jak dojam.⁵¹ Svoju je vjeru s vremenom samo učvršćivao, bez velikih potresa. O tome godine 1915. piše: »Ma da je i moje nastojanje moderno i ma da inteligentan čovjek mora biti moderan, savremen i u svojim težnjama živom vremenu primjeren, ja sam uvijek nastojao i nastojim, da održim u sebi čistu i dobru, čvrstu i potpunu vjeru svojih otaca i svoga djetinjstva. Ponosnu i pobjedonosnu onu vjeru, koja vodi Istini i za to ne poznaje kompromisa s površnošću, polovičnošću i blistavom ljuskom bez jezgre«. ⁵² »Ja se nisam trebao boriti kao mnogi od mojih drugova«, piše godine 1917., »dokazivati drugome da ujedno sebi dokažem, pisati Apologetiku, jer su protivnički razlozi i samoga mene uzdrмали, nego ja naprosto nisam nikada htio dati svoje ogromno bogatstvo za siromaštvo tj. za negaciju svega toga. Od malena zadojen najnježnijim manifestacijama žive vjere, baštinjene vijekovima, kako da sumnjam u eg-

brojnih predavanja spominjemo nekoliko: »Aldosu Huxley: Kontrapunkt« (30. 12. 1930.); »O Paulu Claudelu« (14. 5. 1931.); »O Sigridi Undset« (1. 12. 1931.); »Opći pogled na suvremenu književnost« (5. 12. 1931.); »Virginiya Woolf: Dalloway« (19. 1. 1932.); »O Nehajevu« (6. 4. 1932.); »O književnim vrhuncima ilirskog preporoda« (15. 3. 1935.); »Suvremena hrvatska lirika« (10. 11. 1937.); »Suvremena hrvatska pripovijetka i roman« (15. 12. 1937.); »Bit i smisao tragedije« (12. 3. 1940.) itd. Naslovi predavanja ilustriraju širinu njegova interesa i znanja. Od tečaja spominjemo »Problemi drame, pozornice i filma« (1935) te »Estetska analiza literarnih tekstova« (1939). Tečaj je obuhvaćao pet predavanja, a cijena je bila 25 dinara.

48 Usp. *Luč* III/1907–1908., 4, 206.

49 »Romani M. Budaka«, *HP* XXVII/1940., 8/10, 286.

50 »Zagrebačko polugradsko kazalište«, *NP* V/1922., 29, 3.

51 »Zašto sam išao u Lurd? – Za lomnoga sina ove suzne doli po sebi se razumije, da se je molio i za zdravlje svojih milih i za mir duše... Ali ja sam prije svega išao u Lurd, da tražim Ljepotu. I našao sam izvor Ljepote i školu Istine i Dobrote...«. »Visoka škola Kraljice Svibnja«, *Luč* IV/1908–1909., 8, 404.

52 »Gospodar svijeta«, *HP* II/1915., 145.

zistenciju Boga, kad sam toliko mira i radosti vidio u saobraćaju s njim«. ⁵³ Pa iako je živio tu radost, tražio je da katolici ne »lažiraju« svoju vjeru, da ne »ponižavaju Stvoritelja i stvorove, kada hoće da im se život prikazuje kao nekakva prijatna igračka ili kao neka udešena predstava s bengalskim osvjetljenjem«. ⁵⁴

Katolištvo je smatrao jedinim čvrstim životnim osloncem ne samo za sebe nego i za čitav hrvatski narod, čiju je povijest i budućnost, upravo misiju, razumijevao nedvojbeno teološki, pa i eshatološki. Možda predosjećajući ratnu oluju, on u nekoliko riječi, godinu dana prije početka rata, sažima dubinu toga uvjerenja: »Božja je riječ: neizmjenost i vječnost. A to bi ponajbolje mogli razumjeti potomci onih, koji su stotinama godina ginuli u ljutim borbama, ne samo za svoju kućicu ili za svoje granice ili za svoje koristi – nego za čitavo kršćanstvo kao najdragocjeniju baštinu i spasonosni zalog čovječanstva. Ta je baština otkupljena i zapečaćena krvlju naših otaca; nemojmo nikad zaboraviti, da nema većega blaga od nje!« ⁵⁵ Istim zanosom te godine piše i u povodu proglašenja Jubilarne godine 1941., koju je Sveta Stolica podijelila samo Hrvatima kao pečat njihovoj 1300. godišnjici pokrštenja. »Premda se vidi, kako se neke zemlje, zavaravane decenijima i obmanjivane praznim iluzijama, bude kao iz mutna sna, te počinju shvaćati smisao života, kod nas se još uvijek ljudi uzdaju u desno ili lijevo, očekuju od ovoga ili onoga, od 'situacije' ili od 'skore budućnosti', od onih, koji vladaju ili od onih, koji će vladati, od onoga, što je bilo ili od onoga, što će biti – umjesto da svu svoju nadu i uzdanje polože u Onoga, koji jest i u Onoga, koji vlada jučer, danas i u sve vijekove vjekova. Nije li On svemoguć i ne drži li On u svojoj ruci sva blaga svemira? Nije li On jedini, koji vidi kroz neprozirne magle naše vlastite sudbine i budućnosti naroda i zemalja. (...) Nije li nam jasno, da bi hrvatski narod već odavna propao, da nije bio stoljećima Antemurale Christianitatis? Zar ne vidimo, da ga je Božja desnica štitila, dok su mu sinovi ginuli po svim bojištima Evrope, a zemlju mu razdijeli komadić po komadić pohlepni susjedi? – Gore srca! Ali dok su naši stari znali, odakle će crpsti snagu, da ginu od kolca i od konopca, mi se mlako i mlitavo 'odazivamo svojim kršćanskim dužnostima' i ne misleći koliko je neizmjereno duboko dno, s kojega možemo i moramo svakodnevno crpsti novu snagu i nove milosti«. ⁵⁶ Piše tako, pomalo se jadajući, u *Luči* đacima ne početku jedne teške i sumorne školske godine. Malokad tako izrazito – nije se naime razmetao svojim katolištvom. Priznavao ga je i svjedočio, no nikad ga nije nametao. Živio ga je i iskazivao nenametljivo, ali jasno na svim područjima kojima se bavio.

53 »Ljudi naših dana. Esej o savremenom hrvatskom romanu«, *HP IV/1917.*, str. 169.

54 »Prijevodi«, *HP XX/1933.*, 9, 355.

55 »Statika, dinamika, resignacija«, *Luč XXXVI/1940.*, 3, 9.

56 »Za uspon našeg rada. Sursum corda«, *Luč XXXVI/1940.*, 1, 4.

ACCOMPLISHED IDEALS (I)

The 110th Anniversary of the Birth of Dr. Lj. Maraković

Vladimir LONČAREVIĆ

Summary

On 17 June this year the 110th anniversary of the birth of Dr. Ljubomir Maraković will be celebrated. He is one of the most significant and prolific Croatian literature critics between the two world wars as well as a long time secondary school professor, the ideologist behind the Domagoj Movement and Seniority, a theatre critic, the host at renowned public lectures at tertiary institutions and a scholar. He also had a decisive life influence on the Servant of God, Ivan Merz.

In spite of all of this, the works of this great Catholic cultural activist were for years totally neglected, except for a few excerpts in some periodicals.

The article presents important moments from the first years of Maraković's life including his home in Bosnia, where the well known Croatian writer Silvije Strahimir Kranjčević would often visit, which in turn helped to influence his first love for literature. During high school the young Maraković had, especially through his essay My Ideals written in 1905, determined his path in life through a vision of ideals, which were mostly realised later in life.

These experiences from this youth influenced his literature and his work as a critic thus contributing substantially to Croatian literature overall, as well as his outlook on life which made him one of the key figures in the Catholic movement in Croatia between the two wars.

